

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Археологія
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Навчально-науковий інститут права. Кафедра історії
Розробник(и)	Нестеренко Вадим Анатолійович
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 4-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг дисципліни становить 5 кред. ЄКТС, 150 год., з яких 64 год. становить контактна робота з викладачем (32 год. лекцій, 32 практичних занять)
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Обов'язкова навчальна дисципліна для освітньої програми "Історія"
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови для вивчення відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є досягнення сучасного, фундаментального мислення та системи спеціальних знань у галузі археології, характеристикою основних археологічних періодів, етапами і методами археологічних досліджень.

4. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1 Вступ. Теоретико-методологічні засади курсу Предмет, завдання археології, етапи і методи археологічних досліджень. Типи археологічних пам'яток. Поняття про культурний шар та археологічну культуру. Археологічна періодизація. Основні етапи розвитку археологічної науки у світі і в Україні.
Тема 2 Палеоліт і мезоліт Ранній і середній палеоліт. Пізній палеоліт. Зміни в матеріальній і духовній культурі. Мезоліт: матеріальна культура, господарство, соціальний лад. Культурно-територіальне членування пам'яток мезоліту в Україні.

<p>Тема 3 Неоліт та енеоліт</p> <p>Характеристика неолітичної доби. Зони неолітичних культур в Європі. Неолітичні культури в Україні. Характерні риси енеоліту. Перший суспільний поділ праці. Землеробські культури Правобережжя та Подністров'я. Скотарсько-землеробські племена Волині, Поділля й Закарпаття. Скотарські культури степової зони та Криму.</p>
<p>Тема 4 Бронзовий вік</p> <p>Загальна характеристика епохи бронзи. Культури лісостепоного Правобережжя, Полісся, Волині й Прикарпаття. Культури Північного Причорномор'я, Приазов'я та Лівобережжя. Культури Закарпаття.</p>
<p>Тема 5 Ранній залізний вік</p> <p>Загальна характеристика раннього залізного віку. Передскіфські культури в Україні. Археологічні пам'ятки скіфської доби. Сарматський час. Пізньоскіфські пам'ятки у пониззі Дніпра і в Криму.</p>
<p>Тема 6 Античні держави Північного Причорномор'я</p> <p>Загальна характеристика соціально-економічного і політичного укладу й початок досліджень. Березань та Ольвія. Тіра і Ніконій. Херсонес і Керкінітіда. Боспорська держава.</p>
<p>Тема 7 Ранні слов'яни</p> <p>Перші відомості про ранніх слов'ян. Зарубенецька культура. Поєнешті-лукашівська та Пшеворська культури. Латенська та Липицька культури. Черняхівська культура. Культура карпатських курганів та Київська культура.</p>
<p>Тема 8 Східні слов'яни у другій половині I тис.</p> <p>Східні слов'яни у V-VII ст. (Корчацько-празька, Пеньківська, Колочинська культури). Слов'янські племінні союзи часів утворення Давньоруської держави (Лука-Райковецька, Волинцівська, Роменська культури).</p>
<p>Тема 9 Археологічні пам'ятки Київської Русі</p> <p>Городища, селища, могильники. Давньоруські міста (Археологічні пам'ятки Києва, Переяслава, Вишгорода, Білгорода, Роденя, Юр'єва, Воїня, Чернігова, Новгород-Сіверського, Любеча, Путивля, Галича, Пліснеська, Звенигорода, Львова, Василіва, Хотина, Бакоти, Кам'янця, Ушиці, Володимира). Археологічні пам'ятки часів Київської Русі на території Сумщини.</p>
<p>Тема 10 Археологічні пам'ятки Півдня України IX-XIII ст.</p> <p>Салтівська (салтівсько-маяцька) культура. Пам'ятки кочових племен Подніпров'я. Пам'ятки середньовічного Білгород-Дністовського й Криму.</p>
<p>Тема 11 Пам'ятки козацьких часів</p> <p>Дослідження Запорізьких Січей. Замки і фортеці. Археологія ремесел.</p>

Тема 12 Методи польової археології

Археологічні розвідки. Розкопки давніх поховань. Розкопки давніх поселень. Правила обліку знахідок і реєстрації споруд. Первинна консервація знахідок. Польова документація. Топографія у польових археологічних дослідженнях. Функціонування та життєзабезпечення польового табору. Правила безпеки.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	продуктивно застосувати професійний і творчий потенціал як для самореалізації особистості, так і в інтересах суспільства
РН2	реконструювати події минулого на основі історичних джерел (археологічних пам'яток)
РН3	вміти застосовувати отримані практичні знання під час польових археологічних досліджень, камеральної обробки археологічного матеріалу

6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна.

Для спеціальності 032 Історія та археологія:

ПР5	Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
ПР7	Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах
ПР8	Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.
ПР9	Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України
ПР11	Здійснювати аналіз ситуації з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

Тема 1. Вступ. Теоретико-методологічні засади курсу

Лк1 "Вступ. Теоретико-методологічні засади курсу" (денна)

Предмет, завдання археології, етапи і методи археологічних досліджень. Типи археологічних пам'яток. Поняття про культурний шар та археологічну культуру. Археологічна періодизація. Основні етапи розвитку археологічної науки у світі і в Україні.

СЗ1 "Тема 1. Вступ. Теоретико-методологічні засади курсу" (денна)

1. Предмет, завдання археології, етапи і методи археологічних досліджень. 2. Типи археологічних пам'яток. Поняття про культурний шар та археологічну культуру. Археологічна періодизація. 3. Основні етапи розвитку археологічної науки у світі і в Україні.

Тема 2. Палеоліт і мезоліт
Лк2 "Палеоліт і мезоліт" (денна) Ранній і середній палеоліт. Пізній палеоліт. Зміни в матеріальній і духовній культурі. Мезоліт: матеріальна культура, господарство, соціальний лад. Культурно-територіальне членування пам'яток мезоліту в Україні.
С32 "Палеоліт і мезоліт" (денна) 1. Ранній і середній палеоліт. 2. Пізній палеоліт. Зміни в матеріальній і духовній культурі. 3. Мезоліт: матеріальна культура, господарство, соціальний лад. 4. Культурно-територіальне членування пам'яток мезоліту в Україні.
Тема 3. Неоліт та енеоліт
Лк3 "Неоліт та енеоліт" (денна) Характеристика неолітичної доби. Зони неолітичних культур в Європі. Неолітичні культури в Україні. Характерні риси енеоліту. Перший суспільний поділ праці. Землеробські культури Правобережжя та Подністров'я. Скотарсько-землеробські племена Волині, Поділля й Закарпаття. Скотарські культури степової зони та Криму.
С33 "Неоліт та енеоліт" (денна) 1. Характеристика неолітичної доби. Зони неолітичних культур в Європі. 2. Неолітичні культури в Україні. 3. Характерні риси енеоліту. Перший суспільний поділ праці. 4. Землеробські культури Правобережжя та Подністров'я. 5. Скотарсько-землеробські племена Волині, Поділля й Закарпаття. 6. Скотарські культури степової зони та Криму.
Тема 4. Бронзовий вік
Лк4 "Бронзовий вік" (денна) Загальна характеристика епохи бронзи. Культури лісостепового Правобережжя, Полісся, Волині й Прикарпаття. Культури Північного Причорномор'я, Приазов'я та Лівобережжя. Культури Закарпаття.
С34 "Бронзовий вік" (денна) 1. Загальна характеристика епохи бронзи. 2. Культури лісостепового Правобережжя, Полісся, Волині й Прикарпаття. 3. Культури Північного Причорномор'я, Приазов'я та Лівобережжя. 4. Культури Закарпаття.
Тема 5. Ранній залізний вік
Лк5 "Ранній залізний вік" (денна) Загальна характеристика раннього залізного віку. Передскіфські культури в Україні. Археологічні пам'ятки скіфської доби. Сарматський час. Пізньоскіфські пам'ятки у пониззі Дніпра і в Криму.

<p>С35 "Ранній залізний вік" (денна)</p> <p>1. Загальна характеристика раннього залізного віку. Передскіфські культури в Україні. 2. Археологічні пам'ятки скіфської доби. 3. Сарматський час. 4. Пізньоскіфські пам'ятки у пониззі Дніпра і в Криму.</p>
<p>Тема 6. Античні держави Північного Причорномор'я</p>
<p>Лк6 "Античні держави Північного Причорномор'я" (денна)</p> <p>1. Загальна характеристика соціально-економічного і політичного укладу й початок досліджень. 2. Березань та Ольвія. 3. Тіра і Ніконій. 4. Херсонес і Керкінітіда. 5. Боспорська держава.</p>
<p>С36 "Античні держави Північного Причорномор'я" (денна)</p> <p>1. Загальна характеристика соціально-економічного і політичного укладу й початок досліджень. 2. Березань та Ольвія. 3. Тіра і Ніконій. 4. Херсонес і Керкінітіда. 5. Боспорська держава.</p>
<p>Тема 7. Ранні слов'яни</p>
<p>Лк7 "Ранні слов'яни" (денна)</p> <p>Ранні слов'яни Перші відомості про ранніх слов'ян. Зарубенецька культура. Поєнешті-лукашівська та Пшеворська культури. Латенська та Липицька культури.</p>
<p>Лк8 "Ранні слов'яни" (денна)</p> <p>Черняхівська культура. Культура карпатських курганів та Київська культура.</p>
<p>С37 "Ранні слов'яни" (денна)</p> <p>1. Перші відомості про ранніх слов'ян. Зарубенецька культура. 2. Поєнешті-лукашівська та Пшеворська культури. 3. Латенська та Липицька культури.</p>
<p>С38 "Ранні слов'яни" (денна)</p> <p>1. Черняхівська культура. 2. Культура карпатських курганів. 3. Київська культура.</p>
<p>Тема 8. Східні слов'яни у другій половині I тис.</p>
<p>Лк9 "Східні слов'яни у другій половині I тис." (денна)</p> <p>Східні слов'яни у V-VII ст. (Корчацько-празька, Пеньківська, Колочинська культури).</p>
<p>Лк10 "Східні слов'яни у другій половині I тис." (денна)</p> <p>Слов'янські племінні союзи часів утворення Давньоруської держави (Лука-Райковецька, Волинцівська, Роменська культури).</p>
<p>С39 "Східні слов'яни у другій половині I тис." (денна)</p> <p>1. Корчацько-празька культура. 2. Пеньківська культура. 3. Колочинська культура.</p>

<p>С310 "Східні слов'яни у другій половині I тис." (денна)</p> <p>1. Лука-Райковецька культура. 2. Волинцівська культура. 3. Роменська культура.</p>
<p>Тема 9. Археологічні пам'ятки Київської Русі</p>
<p>Лк11 "Археологічні пам'ятки Київської Русі" (денна)</p> <p>Городища, селища, могильники. Давньоруські міста (Археологічні пам'ятки Києва, Переяслава, Вишгорода, Білгорода, Роденя, Юр'єва, Воїня, Чернігова, Новгород-Сіверського, Любеча)</p>
<p>Лк12 "Археологічні пам'ятки Київської Русі" (денна)</p> <p>Давньоруські міста (Археологічні пам'ятки Галича, Пліснеська, Звенигорода, Львова, Василіва, Хотина, Бакоти, Кам'янця, Ушиці, Володимира). Археологічні пам'ятки часів Київської Русі на території Сумщини.</p>
<p>С311 "Археологічні пам'ятки Київської Русі" (денна)</p> <p>1. Городища, селища, могильники. 2. Давньоруські міста (Археологічні пам'ятки Києва, Переяслава, Вишгорода, Білгорода, Роденя, Юр'єва). 3. Археологічні дослідження Воїня, Чернігова, Новгород-Сіверського, Любеча.</p>
<p>С312 "Археологічні пам'ятки Київської Русі" (денна)</p> <p>1. Археологічні пам'ятки Галича, Пліснеська, Звенигорода, Львова, Василіва, 2. Археологічні дослідження Хотина, Бакоти, Кам'янця, Ушиці, Володимира. 3. Археологічні пам'ятки часів Київської Русі на території Сумщини.</p>
<p>Тема 10. Археологічні пам'ятки Півдня України IX-XIII ст.</p>
<p>Лк13 "Археологічні пам'ятки Півдня України IX-XIII ст." (денна)</p> <p>Салтівська (салтівсько-маяцька) культура. Пам'ятки кочових племен Подніпров'я. Пам'ятки середньовічного Білгород-Дністовського й Криму.</p>
<p>С313 "Археологічні пам'ятки Півдня України IX-XIII ст." (денна)</p> <p>1. Салтівська (салтівсько-маяцька) культура. 2. Пам'ятки кочових племен Подніпров'я. 3. Пам'ятки середньовічного Білгород-Дністовського й Криму.</p>
<p>Тема 11. Пам'ятки козацьких часів</p>
<p>Лк14 "Пам'ятки козацьких часів" (денна)</p> <p>Дослідження Запорізьких Січей. Замки і фортеці. Археологія ремесел.</p>
<p>С314 "Пам'ятки козацьких часів" (денна)</p> <p>1. Дослідження Запорізьких Січей. 2. Замки і фортеці. 3. Археологія ремісництва.</p>
<p>Тема 12. Методи польової археології</p>

Лк15 "Методи польової археології" (денна) Археологічні розвідки. Розкопки давніх поховань. Розкопки давніх поселень. Правила обліку знахідок і реєстрації споруд.
Лк16 "Методи польової археології" (денна) Первинна консервація знахідок. Польова документація. Топографія у польових археологічних дослідженнях. Функціонування та життєзабезпечення польового табору. Правила безпеки.
СЗ15 "Методи польової археології" (денна) 1. Археологічні розвідки. 2. Розкопки давніх поховань. 3. Розкопки давніх поселень. 4. Правила обліку знахідок і реєстрації споруд.
СЗ16 "Методи польової археології" (денна) 1. Первинна консервація знахідок. Польова документація. 2. Топографія у польових археологічних дослідженнях. 3. Функціонування та життєзабезпечення польового табору. Правила безпеки.

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Підготовка до семінарського заняття
НД2	Підготовка до поточного та підсумкового контролю
НД3	Конспектування

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Лекція з використанням мультимедійних засобів навчання
МН2	Семінарські заняття

Лекції надають студентам теоретичну основу знань з археології. Лекції доповнюються семінарськими заняттями, що дозволяє студентам застосовувати теоретичні знання на практичних прикладах. Демонстрація презентацій дозволяє візуалізувати й краще сприймати навчальний матеріал. Самостійному навчанню сприятиме підготовка до лекцій, семінарських занять. Під час підготовки студенти розвиватимуть навички критичного та аналітичного мислення, синтезу навчальної теорії та практичних дій. Здатність критично усвідомлювати взаємозв'язок між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

- участь в груповій роботі; -здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання

Шкала оцінювання ECTS	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
B	Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$
C	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	4 (добре)	$74 \leq RD < 81$
D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$
E	Виконання задовольняє мінімальні критерії	3 (задовільно)	$60 \leq RD < 63$
FX	Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD < 59$
F	Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 34$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

МФО1	Опитування та усні коментарі викладача за його результатами на семінарських заняттях
МФО2	Активна робота студента під час занять

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

МСО1	Опитування
МСО2	Звіт за результатами виконання практичних робіт
МСО3	Реферат (підготовка, презентація, захист)
МСО4	Оцінювання письмових робіт

Контрольні заходи:

4 семестр	100 балів
МСО1. Опитування	40
усне опитування	40
МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт	20
Звіт-конспект	20
МСО4. Оцінювання письмових робіт	40
додатковий семестровий контроль	40

Контрольні заходи в особливому випадку:

4 семестр		100 балів
МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт		60
	звіт-конспект	60
МСО3. Реферат (підготовка, презентація, захист)		40
	захист реферата	40

Оцінювання протягом семестру проводиться у формі усних (40 балів) і письмових (40 балів) опитувань та індивідуальних презентацій (20 балів). Всі роботи повинні бути виконані самостійно. Після вивчення дисципліни проводиться додатковий семестровий контроль, який проводиться в письмовій формі.

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

10.1 Засоби навчання

ЗН1	Бібліотечні фонди
ЗН2	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)
ЗН3	Інтернетресурси

10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література	
1	Терський С.В. Археологія України : навч. посібник / Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. 256 с.
Інформаційні ресурси в Інтернеті	
2	Закон України «Про охорону археологічної спадщини». http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1626-15
3	Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини. http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Ukrainian/143-Ukrainian.pdf
4	Спілка археологів України (монографії, підручники) / http://vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=95&Itemid=172
5	Журнал "Археологія" / http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=171